

GONDOLATOK AUSZTRIA LEGFIATALABB TARTOMÁNYÁRÓL, A 100 ÉVES

BURGENLANDRÓL

DOI 10.35402/kek.2026.1.15

Absztrakt

A 20. század eleji „nyugat-magyarországi” elcsatolt terület sohasem volt meghatározó módon heterogén lakosságát illetően. A mai Burgenland területén a horvátok és a magyarok részaránya együttesen 25%-ot tett ki. Az elmúlt száz év során Burgenland tartomány lakossága még homogénebbé vált, a horvátok részaránya felére, az őshonos magyar lakosság pedig kevesebb, mint harmadára csökkent. A trianoni békeszerződést követően az Ausztriához csatolt nyugat-magyarországi terület volt az egyetlen olyan régió, ahol a magyar kisebbség demokratikus, piacgazdasági körülmények között élt a második világháború követően. Egy gazdasági fejlődésnek indult prosperáló ország képe, a számtalan munkahelyet és lehetőséget biztosító osztrák főváros közelsége állt szemben a szocialista államberendezkedésű, tervutasításos gazdaságon alapuló, Nyugat-Európától majdhogynem hermetikusan elzárt anyaországgal szemben.

Kulcsszavak: Nyugat-Magyarország, Burgenland, asszimiláció, integráció, gazdasági fejlődés, őshonos kisebbségek

Abstract

At the beginning of the 20th century, the population of the seceded “Western Hungarian” territories was never predominantly heterogeneous in ethnic terms. In the area of present-day Burgenland, the combined proportion of the Croatian and Hungarian populations amounted to approximately 25 percent. Over the past hundred years, the population of the province of Burgenland has become even more homogeneous: the share of the Croatian population has been reduced by about half, while that of the indigenous Hungarian population has declined to less than one third of its former size. Following the Treaty of Trianon, the Western Hungarian territories annexed to Austria constituted the only region in which the Hungarian minority lived under democratic and market-economic conditions after the Second World War. The image of

a prospering country embarking on a path of economic development—characterized by the proximity of the Austrian capital and the availability of numerous jobs and opportunities—stood in stark contrast to the mother country, which operated under a socialist state system based on a centrally planned economy and was almost hermetically sealed off from Western Europe.

Keywords: Western Hungary, Burgenland, assimilation, integration, economic development, indigenous minorities

Bevezetés

Tanulmányomban az osztrák szóhasználatlaltól élve „legfiatalabb tartomány”, Burgenland száznegyven évvel ezelőtt Ausztriához történt csatolásának körülményeit, a régió 19-20. századfordulós, illetve máig is meghatározó jellemvonásait, valamint a csatlakozás centenáriumi megemlékezését írom le. A tartomány Ausztria legszegényebb tartományának számított az odacsatolást követően, amelyet jelentős mértékben sújtott a századforduló Amerikába irányuló migrációja. Az alapvetően mezőgazdasági jellegű tartományra mindig is jellemző volt a Bécsbe irányuló munkavállalási célzatú ingázás. Ez a tendencia a mai napig tetten érhető, kiegészülve azzal a jelenséggel, hogy több tízezer magyarországi és szlovákiai munkavállaló ingázik a tartományba, ahol a kereskedelem, mezőgazdaság és szolgáltatások területén tevékenykednek. Az igazsághoz tartozik, hogy a Magyarországot feldaraboló trianoni határok közül Burgenland határa az egyetlen, amelyik követte az etnikai viszonyokat. Az őshonos burgenlandi szórvány magyarság elsődlegesen négy közép- és dél-burgenlandi településen van jelen napjainkban. A négy település közül csupán két olyan kis település van, ahol a magyarság számaránya meghaladja az 50%-ot (Alsóőr, Örsziget). Az osztrák köztudatban a mai napig él a meggyőződés, hogy Magyarország elcsalta a wilsoni elvek alapján megtartott egyetlen népszavazást, amely alapján a választásra jogosult polgárok saját maguk dönthettek a sorsukról. Ausztria rendkívül csalódott volt,

hogy Burgenland tartomány elveszítette „fővárosát”. A valóságban azonban az osztrák társadalom mégis rendkívüli szerencsének tartja, hogy az I. világháborúban szintén vesztes Ausztria meg tudta tartani karintiai területeit a Szerb-Horvát-Szlovén Királysággal szemben, illetve vesztes hatalomként megszerezték Nyugat-Magyarországot. Az osztrák társadalomban általános meggyőződésként él, hogy Magyarország elcsalta a Sopron város népszavazásáról szóló népszavazást. A magyarság asszimilációjához az elmúlt száz év során nagyban hozzájárult a szórvány lét, valamint az ebből adódó vegyes házasságok elterjedése. A második világháborút követően a tartomány keleti határán leereszkedő vasfüggöny hosszú évtizedekre leválasztotta a régiót keleti szomszédjairól. A kommunista uralom ellen irányuló 1956. évi magyar forradalom, valamint az annak Szovjetunió általi leverését követő kétszázéves menekülthullám, és a megtorlások egyértelműsítették a burgenlandi magyarságban is, hogy Magyarország beláthatatlan ideig szovjet megszállás és irányítás alatt marad. Egy gazdasági fejlődésnek indult prosperáló ország képe, a számtalan munkahely és lehetőséget biztosító osztrák főváros közelsége állt szemben a szocialista államberendezkedésű, tervutasításos gazdaságon alapuló, Nyugat-Európától majdhogynem hermetikusan elzárt anyaországgal szemben. Az anyaország hosszú ideig teljesen kilátástalannak tűnő helyzete nyilvánvalóan csak tovább erősítette az asszimilációt nemcsak a burgenlandi őshonos szórvány magyarságban, hanem a Bécsben letelepedett 56-os magyar menekültek, és a későbbi évtizedekben érkező magyarok esetében is. Az első generáció még megtartotta magyarságát, a második és harmadik generációk esetében azonban már drasztikus asszimiláció, az anyanyelv fokozatos elvesztése volt megfigyelhető. Az 56-os menekültek gyerekei még beszélnek magyarul, viszont az unokák esetében ez már túlnyomórészt csak alapvető kifejezésekre korlátozódik. Meg kell jegyezni, hogy Burgenland tartományt érintette a legkevésbé az Ausztriát igen intenzíven érintő gazdasági migrációs folyamat az elmúlt évtizedekben, a migrációs háttérű polgárok részaránya ebben a tartományban a legalacsonyabb, amely nyilvánvalóan a máig vidékies jelleggel és a munkahelyek korlátozott számával van összefüggésben.

Figyelemre méltó, hogy az őshonos magyarságnak, valamint az 56-os, és a Kádár-korban emigrált magyarságnak megvannak még a saját szervezetei – amelyek rendezvényeit legfőképpen az idősebb generáció tagjai még aktívan látogatják –, ellentétben

a 2000-es években a jobb munkabérek miatt érkeztet magyar munkavállalókkal, akik szervezeti integrációja elhanyagolhatónak mondható.

Burgenland – bár nagyon jelentős fejlődésen esett át az elmúlt száz évben – a többi osztrák tartománnyal való összehasonlításban a bruttó hazai össztermék (GDP) alapján az utolsó helyen áll. A keleti osztrák tartomány hosszú évtizedek óta remekül ki tudja használni a gazdasági értelemben vett, Nyugat- és Kelet-Európa közti hídfő szerepet. Burgenland a magyar, a szlovák, mi több, a román munkaerő jelentős felvevőpiacának számít, míg a burgenlandi lakosság jelentős része Bécsbe ingázik. Az egykori kapitalista-szocialista bipoláris világrend idején a nyugati végen meghúzódo, kieső, a kelet-európai vasfüggönnyel évtizedekig farkasszemet néző kis tartomány a kelet-európai nyitásnak, valamint az osztrák főváros közelségének köszönhetően mára Ausztria integrált, koherens részét képezi. A tartomány szociáldemokrata vezetése jelentős, kézzel fogható lépéseket tett az elmúlt tízéves időszakban a szociális kohézió erősítése, az idősgondozás, a megújuló energiaprojektek támogatása, valamint a tartományi gazdasági telephely erősítése érdekében. Fájó pontként értékelem, hogy a tartomány Ausztriához kerülésének századik évfordulója alkalmával nem volt közös hivatalos magyar-osztrák megemlékezés.

Német Nyugat-Magyarország elcsatolásának körülményei

A nyugat-magyarországi peremvidék demográfiai, néprajzilag, sőt természetföldrajzilag is nagyon heterogén volt, így a 19. század második felében leginkább azok a népi, néprajzi elnevezések voltak használatban, amelyek egy-egy szűkebb, jól körülhatárolható, a nép szemében, kultúrájában, természeti környezetében, népszokásaiban elkülönülő tájakat jelöltek. Ilyen tájegységek voltak például a Szigetköz, a Hanság, a Rábaköz, a Tó-köz, a Fertőmellék, a Fertőzug, Fenyér (Heideboden), Lajtazug, Lajtaköz, Heáncföld (Heanzerei, Heizenland), Őrség, Vendvidék, és a Vasi-Hegyhát (*Horváth 2017*). Az 1880-as évekig a hungarus-tudat volt a Nyugat-Magyarországon élő németek identitásának legfőbb eleme. A polgárosodás legmagasabb szintjén álló magyarországi német városok 19. század elejétől zajló magyarosodása a kiegyezést követően tovább erősödött. Sopron lakossága például 1850 és 1920 között 2,2 százalékról 48,7%-ra növekedett. Az erdélyi, bánági németekhez képest gyengébb

német nemzeti érületű nyugat-magyarországi németiség nem rendelkezett politikai képviseléssel. Az erdélyi szászokkal ellentétben, akik saját érdekképviselőik érdekében 1876-ban létrehozták a Szász Néppártot (Sächsische Volkspartei), a nyugat-magyarországi németek esetében nem merült fel saját párt létrehozása. (Tóth 2020). A 20. század elején a terület Német-Ausztriához csatolásának hívei kezdték el használni a terület német többségű etnikai jellegét jobban kifejező Deutsch-Westungarn, azaz Német-Nyugat-Magyarország kifejezést. Ez az osztrák perspektívát tükröző megnevezés a „német lakosú”, de „magyar terület” közötti szakadékot igyekezett áthidalni (Murber 2021). 1918-ban az akkor még négy megyét (Pozsony, Moson, Sopron, Vas) átfogó térség számára területi autonómiát követelő programnyilatkozatok kezdték el használni a „Vierburgenland” kategóriát, amely Pozsony megye kiesésével „Dreiburgenlandra” változott. Az elnevezés a területet alkotó magyar vármegyék német neveinek (Eisenburg (Vas), Ödenburg (Sopron), Wieselburg (Moson)) végződéséből eredt, a vármegyének megfelelő „Burg” szócskából (Horváth 2017).

1. számú ábra: Hid a Lajta folyó fölött Királyhidán (Bruckneudorf); egykori magyar-osztrák határ

Forrás: Murber Ibolya (2021): Nyugat-Magyarországtól Burgenlandig, 1918 – 1924. 10.o.

Ausztria és az Antant-hatalmak 1919. szeptember 10-én írták alá Párizs mellett, Saint-Germain-en-Laye-ben a békeszerződést, amely lezárta a szembenálló felek között az első világháborút, és 1920. július 16-án lépett hatályba. A Magyarország és az Antant-hatalmak közti békekötés a magyar belpolitikai bonyodalmak (a Tanácsköztársaság kikiáltása, valamint Károly császár visszatérési kísérletei) miatt jelentősen elhúzódott, a felek csupán 1921. július 26-án írták alá a békeszerződést.

Ausztria a nyugat-magyarországi német nyelvet területekre vonatkozó nemzetiségi elv képviselőjének védelmében azt javasolta Párizsban, hogy a lakosság szabadon, befolyásmentes népszavazással dönthesse a terület hovatartozását illetően. Az Antant-hatalmak azonban ezt a javaslatot a következő indoklással elutasították. „A szövetséges hatalmak helyénvalónak találták, hogy Ausztria megkapja azokat a nyugat-magyarországi területeket, amelyek egybefüggő német lakossággal rendelkeznek. Az ilyen területeken az Ausztriához történő csatlakozás a nemzeti önazonosság és jellemvonások alapján egyértelmű, így nincs szükség népszavazás kiírására” (Steinacher 1961).

Az osztrák fél számára a szövetséges hatalmak döntésének fényében különösen meglepő volt, hogy Sopron és a környező települések esetében népszavazásra került sor, amikor a szövetséges hatalmak által aláírt békeszerződés az osztrák-magyar határt Sopron városától keletre irányozta elő. A békekötési folyamat során első alkalommal előforduló, furcsa és egyedülálló revíziót Ausztria Olaszországnak tulajdonítja. Olaszország bátorítására Magyarország Burgenland Ausztriának történő átadását az 1921. évi nagykövetségi konferencia ténymegállapításai ellenére – miszerint a Saint-Germain-en-Laye-i békeszerződésben meghatározott módon kell megállapítani az osztrák-magyar határt – szabotálta, és 1921. augusztus 29-én az olasz elnökség alatt Sopronban tartózkodó bizottság jelenléte és jóváhagyása ellenére a Burgenlandba küldött osztrák csendőrökkel szemben támadást szervezett. A szövetségesek az osztrák kormány számára megtiltották, hogy a terület elfoglalásához igénybe vegyék a hadsereget, így visszahívták a harcokra egyáltalán nem számító, felkészületlen csendőröket Burgenlandból. Magyarország azt az elképzelést támogatta, hogy Burgenland lakossága számára az lenne a legkedvezőbb, amennyiben átmenetileg egy független nyugat-magyarországi államot hoznának létre. Olaszország – látva a magyar érdekeket – kiharcolta, hogy a szövetséges legfelsőbb bizottságban kapjon egy Burgenlandra vonatkozó mandátumot, amely lehetőséget biztosított számára, hogy Ausztriát és Magyarországot Olaszországba, Velencébe hívja meg tárgyalásra. Osztrák történetiszemmel nézve felmerül a kétely, hogy Ausztriának egyáltalán részt kellett volna-e venni ezen a konferencián 1921. októberében. Egész biztosan nem volt célravezető, hogy Johann Schober kancellár csupán egy kísérővel utazott ki a velencei konferenciára, ahol jól felkészült magyar és olasz delegációkkal kellett szembenéznie. Magyarország már 1921. szeptember 14-én azt kérte az olasz külügyminisztertől, hogy a Velencei Jegyzőkönyv tartalmazza, hogy Olaszország garanciát

vállal azért, hogy Sopron és a környező települések Magyarországhoz kerüljenek. Az osztrákok számára csalódást okozott a Velencei Protokoll, amely lényege abban állt, hogy az éppen születőben lévő Burgenland elveszíti fővárosát, valamint további környező kilenc települést (Steinacher 1961). Az osztrák vezetés, amely magát békeszerető, az Antanthatalmak irányában lojális partnerként írta le, példa nélküli eljárásnak nevezte, hogy mindezek ellenére elveszítette „új” tartományának fővárosát. Magyarország viszont arra kötelezte magát, hogy Burgenland egyéb területeiről visszahívja szabadcsapatait. A jegyzőkönyv tartalmazta továbbá, hogy miután a bizottság megállapította a terület teljes pacifikálását, nyolc napon belül megtartják a népszavazást Sopronnak és környékének hovatartozásáról. Schober kancellár számára meglehetősen nehéz feladat volt Velencéből történt hazaérkezését követően a parlamentben elmagyarázni a Velencei Megállapodást. Osztrák nézőpont alapján az Antant-szövetségek nem tettek eleget kötelezettségüknek, hogy a St. Germain-i és trianoni szerződésekben meghatározott nyugat-magyarországi területeket, ideszámítva Sopron városát is, átadják Ausztriának.

Az osztrák politikusok a Sopronra vonatkozó igényeket etnikai és történelmi érvekkel igyekeztek alátámasztani. Nem hiányoztak azonban a palettáról

számtalanszor hangoztatva a halott, illetve haldokló város fogalmát (Tóth 2021).

2. számú ábra: „Burgenlandiak, soproniak, védekezetek a gazdasági elfojtás ellen! Az lesz a bukásotok! Ausztria-barát plakát a soproni népszavazás előtt, 1921. december

Forrás: Murber Ibolya (2021): Nyugat-Magyarországtól Burgenlandig, 1918 – 1924. 127.o.

1. számú táblázat: Burgenland lakossága

Évek	Össz-lakosság	németek	(%)	horvátok	(%)	magyarok	(%)	cigányok	(%)	egyéb	(%)
1910	292 041	217 308	74,4%	43 633	14,9%	26 225	9,0%	2 839	0	2 036	0,7%
1920	294 848	221 185	75,0%	44 753	15,2%	24 867	8,4%	2 619	1	1 425	0,5%
1951	276 136	239 687	87,4%	30 599	11,1%	5 251	1,9%	n.a.	n.a.	599	0,2%
2001	277 569	242 458	87,4%	19 778	7,1%	6 641	2,4%	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.

Forrás: Kocsis Károly: A népesség változó etnikai arculata az örvidék mai területén https://hungarian-geography.hu/konyvtar/kiadv/etnika/ethnicMAP/007_session_h.html

a gazdasági racionalitás indokai sem. Ezek alapjául az szolgál, hogy Sopron hiánya fizikailag kettévágta az új tartományt, jelentősen megnehezítve az Észak- és Dél-Burgenland közötti közlekedési, kommunikációs, logisztikai kapcsolatok fenntartását. A valóban nehéz helyzetben lévő Burgenland sajtója, politikusai ugyanakkor gyakran hangsúlyozták a Magyarországhoz tartozó Sopron gazdasági életképtelenségét is,

Az osztrák álláspont szerint a Ferrario olasz tábornok vezette főbizottság teljes mértékben Budapest befolyása alatt működött. Ezért nem lehetett szó semmiféle pártatlanságról a soproni közigazgatásban. A jelen lévő szövetségesek nem rendelkeztek önálló hatalommal. A vitatott városnak és környékének a szövetséges csapatok általi megszállása Ausztria követelése ellenére

elmaradt. A magyarok szabad kezet kaptak, hogy közigazgatási apparátusukat teljes mértékben saját előnyükre használják fel. Mindenekelőtt a Bécsben tartózkodó burgenlandiak sürgetésére – akik Karintia példáját követve az Ödenburgi (Soproni) Hazaszolgálatban egy akcióközpontot hoztak létre – elhatározták, hogy komolyan veszik a népszavazást Sopron környékén. Minden erejükkel azon voltak, hogy küzdeni kell a népszavazás szabadságáért és tisztességességéért. E célból késlekedés nélkül jelentkeztek a karintiai Hazaszolgálat férfiai, akik a karintiai népszavazást 1920. október 10-én, rendkívül nehéz körülmények között, sikeresen megszervezték. Hans Steinachert azonnal felkérték, ugyanis korábban már a német birodalmi kormány is „kölcsonkérte”, hogy a karintiai tapasztalatait Felső-Sziléziában hasznosítsa. Dr. Miltschinskyt felmentették tanári beosztása alól, és hamarosan a bécsi Ödenburgi (Soproni) Hazaszolgálat meghatározó személyiségévé vált.

Steinacher és Miltschinsky a hatóságok támogatásával lehetőséget kaptak arra, hogy 1921 novembere során tíz karintiai Hazaszolgálat-taggal együtt Sopronba utazzanak. A magyarok a népszavazás előkészítési folyamata során az adott helyzetnek megfelelően hol rajtaütésszerű gyorsaságot, hol pedig túlzott bürokratikus lassúságot tanúsítottak.

Az előbbi megnyilvánult például a tábornoki bizottság azon nyilatkozatában, miszerint a jegyzőkönyvben előírt béke helyreállítása megtörtént, noha Sopronban és Dél-Burgenlandban is jelenős számú magyar szabadcsapat volt még jelen. Sőt, az osztrák források szerint Sopronban a magyar katonák számát különféle módszerekkel továbbra is növelték. Ugyanezt a taktikát alkalmazták a magyarok főként a népszavazás időpontjának váratlan kijelölésénél december 14-re (16-ra), valamint a reklamációs eljárás hirtelen lezárásánál.

Az osztrák fél nehezítette a magyar államigazgatás lassúságát a szabad, titkos és valódi népszavazás feltételeinek biztosításánál, elsősorban a választásra jogosultak reklamációs eljárása, valamint a szavazók személyazonosságának megállapítási módja kapcsán. A tábornoki bizottság élén az olasz Ferrario tábornok állt, és teljes mértékben Budapest befolyása alatt működött. Osztrák történészek erre a körülményre vezetnek vissza, hogy nem lehetett elérni Sopron közigazgatásának semlegesítését. Az a követelés, hogy az

osztrák fél kérésére az antanthatalmak szállják meg a szavazási területet, nem valósult meg.

Így Magyarország szabad kezet kapott ahhoz, hogy közigazgatási apparátusát teljes mértékben a hazai propaganda szolgálatába állítsa.

3. számú ábra: osztrák plakát a soproni népszavazás alkalmával (fordítás: „Sopron, Ne bízzatok a hízelgő dalokban! Német módra válasszatok!”)

Forrás: <https://www.onb.ac.at/mehr/blogs/burgenland-ein-bundesland-wird-100>

Osztrák szemmel nézve a soproni népszavazás nem volt függetlennek tekinthető, mivel a magyar szabadcsapatok számát a népszavazás napjái folyamatosan növelték, a Sopron területére való beutazás engedélyezése vagy tiltása kizárólag a magyar hatóságok kezében volt. A soproni lakosok magyar szuverenitás alóli mentesítésének szükségességét sem a magyarok, sem az antanthatalmak soha nem mondták ki, és a soproni közigazgatást egyáltalán nem semlegesítették. Osztrák történész-szemmel nézve a népszavazás nem lehetett szabad, mert a hivatalos és nem hivatalos magyar nyomás nem szűnt meg, hanem folyamatosan erősödött egészen a népszavazás napjáiig.

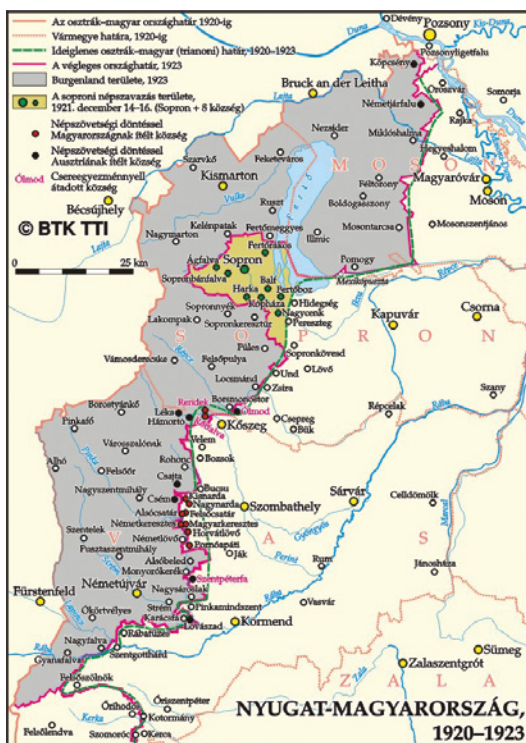
Nemcsak a hivatalnokokat, közalkalmazottakat, munkásokat és más függő helyzetben lévő személyeket kényszerítették arra, hogy eskü alatt nyilatkozzanak, miszerint Magyarországra

szavaznak. Ezt az eljárást az antanthatalmak nem nyilvánítottak jogellenesnek és nem szüntették meg. Az idegenben élő, de szavazásra jogosult személyektől a hatóságok önkényes és elhamarkodott intézkedésekkel megtagadták a szavazati jogot.

Annak ellenére, hogy a tábornoki bizottság betiltotta a propagandát, a magyarok a közigazgatás, az egyház, a sajtó és az utcai terjesztés minden eszközét bevetették a rendőrség támogatása mellett. Eközben minden osztrák propagandakísérletet a szabads csapatok „vadászoztagai” megakadályozták, a rendőrség pedig letartóztatásokkal lépett fel.

Annak ellenére, hogy a soproni tábornoki bizottság írásban és egyértelműen megerősítette, hogy a Sopronba kiküldendő osztrák ellenőrző szervek kiválasztása kizárólag a bécsi kormány hatáskörébe tartozik, a karintiai Hazaszolgálat vezető személyiségét, Hans Steinachert – félve a népszavazások területén szerzett tapasztalataitól, valamint befolyásoló képességétől – a magyar rendőrség éjszaka letartóztatta Sopronban, majd a tábornoki bizottság nevetséges indoklással kiutasította a városból. Hans Steinacher letartóztatását és Sopronból való kiutasítását osztrák oldalról az antanthatalmak szándékos lépéseként értelmezik (Steinacher 1961). Az osztrák ellenőrző szervek munkáját súlyosan akadályozták, az osztrák követeléseket figyelmen kívül hagyták, a választási névjegyzékek hiányosak és hibásak voltak, a szavazás ellenőrzés nélkül zajlott, így több ezer betelepített magyar – például a Selmechányáról Sopronba áthelyezett magyar bányászati akadémia hallgatói – többszörösen is szavazhattak elhunyt személyek, távol lévők, vagy teljesen kitalált személyek nevében Magyarország mellett. Az új bécsi napilap (das Neue Wiener Tagblatt) komédiának értékelte a Sopronban 1921. december 18-án a város és környékének hovatarozásáról megtartott népszavazást, amelyen 15.334 polgár Magyarország mellett, míg 8.227 szavazásra jogosult polgár Ausztria mellett tette le a voksát. (Österreichische Nationalbibliothek (2021). A népszavazáson a Magyarország mellett szavazók 7.107 fővel voltak többen az elszakadást pártolókkal szemben, így Sopron „a hűség városaként” Magyarországon maradt. Burgenland Ausztriához kerülésével Magyarország megközelítőleg 4000 négyzetkilométernyi területet veszített, amely az összes első világháború utáni területvesztés közel 2%-át tette ki (Murber 2021).

4.számú ábra: Nyugat- Magyarország határai 1920–1923 között

Forrás: Murber Ibolya (2021): Nyugat-Magyarországtól Burgenlandig, 1918 – 1924. 127.o.

3. A német nyugat-magyarországi régiót érintő kivándorlási hullám a 19 és 20. század fordulóján

A 19. század végén, 20. század elején lejáró nagyfokú tengerentúli vándorlás jól beleilleszkedett az akkori globális folyamatokba. Olaszországból, Írországból, Skandináviából, Németországból, Oroszországból, és természetesen az Osztrák-Magyar Monarchia keleti régióiból is milliók kerekedtek fel az Amerikai Egyesült Államok, Kanada és Dél-Amerika irányába a jobb megélhetés reményében. A legtöbb kivándorlót a hazájában érzékelhető kilátástalanság, jövőképnélküliség motiválta döntésében. A Monarchia különböző régióinak összevetésében az első világháborút megelőzően Német Nyugat-Magyarország, a mai Burgenland élen járt a kivándorlás tekintetében, amely nagyon komoly érvágást jelentett a terület lakossága szempontjából. Az 1970-es években elvégzett felmérések szerint százezer főt tesz ki a Burgenlandból kivándorolt személyek, illetve utódaik száma. A kivándoroltak 80%-a az USA-ban, 12%-uk Kanadában, 5%-uk

Argentínában, 2%-uk Brazíliában, míg a fennmaradó 1% az amerikai kontinens egyéb országaiban telepedett le (Dujmovits, 2021). Az elvándorlók közül harmincezen Chicagót választották új otthonuknak; ebben az amerikai városban több burgenlandi élt, mint a tartomány székhelyén, Kismartonban (Eisenstadt). Csak az 1922-23-as években 12.029 burgenlandi polgár fordított hátat szülőföldjének. Az első világháború kitöréséig harmincháromezer, a két világháború közötti időszakban további huszonegyezer polgár, míg a második világháborút követően ötezernegyszáz polgár hagyta el hazáját (W. Dujmovits, 2021). A visszavándorlókat is figyelembe véve legalább ötvenkétezen vándoroltak ki a nagy Magyarország nyugati peremvidékéről. Német Nyugat-Magyarország németajkú lakossága számára a „haza” kifejezés egészen 1921-ig a szülőfalut, szülővárost jelentette, a Lajta és a Lapincs folyók alkották a határt Ausztria irányában. A régióban stagnált a gazdasági fejlődés, a magyar örökösödési jog alapján a falusi kisbirtokok még tovább osztódtak, így nem voltak életképesek. Az USA-ban ugyanakkor a 19. század végén óriási méretű iparosítási hullám söpört végig, munkahelyekben, optimizmusban, bizalomban nem volt hiány. Az 1880-as években az Amerikába kivándorolni szándékozó német nyugat-magyarországi kisfalvak lakóinak nem volt könnyű dolga az útiköltség előteremtésével. A családok, akárcsak a jelenlegi migránsok sokszor csak egy fiút küldtek a korlátlan lehetőségek hazájába, aki aztán munkát vállalt, és gondoskodott a család kiutazásának költségeiről, vagy a fizetésének egy részét hazautalta a család támogatására. Az emigrációt nagyban elősegítették az ügynökségek, amelyek munkaerőt toboroztak Amerikába. Németújváron (Güssing) például négy toborzóügynökség is működött. Az első világháborút követően, a világgazdasági válság beálltával jelentősen visszaesett az európai munkaerő iránti kereslet. Egy 1939 évi népszámlálás adatai alapján a Németújvár járásban születettek 21%-a már az USA-ban élt ebben az időben (Dujmovits, 2021). Az osztrák kivándorlók leginkább a német települések övezetében (German belt) telepedtek le, amely Chicago, Detroit és New York között terült el. Sok burgenlandi kivándorló Pennsylvania államban telepedett le, ahol sokan közülük a Panama-csatorna építésében érdekelt Allentown környéki cementgyárakban dolgoztak. Mivel javarészt megfelelő védőfelszerelés, maszk nélkül dolgoztak a gyárakban, sokan meghaltak szilikózisban. Sok Nyugat-Magyarországról származó német New Yorkban telepedett le, sörfőzdeikben

helyezkedtek el, idővel üzleteket és éttermeket nyitottak. A város csaknem minden részében volt egy burgenlandi kocsmá, amelyek közül tizenhárom még az első világháborút követően is működött. A bronxi Castle Harbour és a Manhattan 86. utcájában található „German Broadway” kocsmái a burgenlandi emigránsok közkedvelt találkozóhelyei voltak. A kivándoroltak a hazai búcsúkat is megünnepezték. Júliusban a mai napig megünneplik az Anna napi búcsút (Anna Picnic) New Yorkban, akárcsak a burgenlandi Jabingban (Vasjobbágy). A kivándoroltak egyesületalapításainak az volt a legfontosabb mozgatórugója, hogy gondoskodjanak szociális biztonságukról. Ebből a megfontolásból betegsegélyező egyesületeket alapítottak. Egy-két egyesület a mai napig létezik, általában viszont már csak hagyományőrző egyesületekként működnek. Működő egyesület például az 1917-ben alapított „Coplay Sängerbund” (Coplay Dalárda), illetve az 1992-ben bejegyzett „Hianzenchor” (Hianzen kórus). Említésre méltó még a „Northampton Liederkranz (Northampton Dalárda). A kivándorolt burgenlandiak abbéli félelmükben, hogy nem térnek vissza szülőföldjükre, illetve elfelejtik őket „otthon”, keresztfákat (Amerikanerkreuze) állítottak szülőföldjükön az Amerikában megkeresett bérükből. A mai Burgenland területén huszonkilenc faluban áll ilyen keresztfa. A Burgenlandi Közösséget (Burgenländische Gemeinschaft) 1956-ban hozták létre, amely több alszervezettel rendelkezett Észak- és Dél-Amerikában. Ez az egyesület a mai napig különböző szolgáltatásokat nyújt a burgenlandiak számára világszerte. A szervezet az 1960-as években különböző charter repülőjáratokat szervezett, amelyekkel a kivándoroltakat több évtized után ismét eljuttatták szülőföldjükre. New Yorkban minden évben megválasztják a „Miss Burgenlandot”, aki a fiatal generáció képviselőjeként részt vesz a Burgenlandban minden évben megrendezésre kerülő elszármazott burgenlandiak találkozásán.

4. Burgenland, a legjelentősebb osztrák bortermelő tartomány

Osztrák szójárással élve Ausztria legfiatalabb tartománya, gyermeke rendelkezik területi arányait illetően a legnagyobb bortermelő vidékkel. A tartomány mindig is nagyon jelentős mezőgazdasági terület volt. Burgenland tartományban található az ország mezőgazdasági művelésre alkalmas területének 10%-a, amely nyolcszáz ezer ember élelmiszerellátását biztosítja (Prieler, 2021). Peter

Zauner művét választották ki az 1936. április 30-ai eredményhirdetésen a burgenlandi tartományi himnuszra leadott 283 darab pályázat közül. A burgenlandi himnusz is tartalmazza, hogy Burgenland tartomány Ausztria legfiatalabb gyermeke. A kiemelkedő bortermelés mellett az ország „gabonaraktáráról” is beszélhetünk. A tartomány bortermelése nem az elmúlt száz év vívmánya: 2.700 éves hagyományra tekint vissza, már a kelták korában is jellemző volt a bortermelés. Zarány (Zagersdorf) településen előkerült egy szőlőmagokkal teli edény a hallstatt-i korból (időszámítás előtti 8. és 5. század közötti időszak), egy szőlőmérő szerszám Rohoncon (Rechnitz), illetve számos egyéb lelet a Borostyánút mentén. A népvándorlás korában nyoma veszett a borkultúrának, az csak a középkor vége felé jelent meg újra a kolostorokban. A 13. és 14. században érte a bortermelés a legnagyobb regionális elterjedését, a terület csaknem valamennyi településén ültettek szőlőtökéket házi fogyasztás céljából. Magyarország jelentős részének török hódoltság alá kerülésével tovább nőtt a szőlőtermő vidékek területe, amely a nemesség, a kolostorok, valamint a polgárság tulajdonában volt. A boroshordókkal már a 16. században megindult a kereskedés. Az „R” jelölés a Ruszton (Rust), az „N” jelölés a Nezsideren (Neusiedl am See), a „G” jelölés pedig a Nyulason (Gois) készült fahordók származásmegjelölésére szolgált, amely a legjobb minőség biztosító volt (Prieler, 2021). Emellett a megtermelt bort minőségi osztályokba is besorolták, alacsony, közepes és jó minősítéssel látták el a borokat. A „magyar bor” (Ungarnwein), vagy a tavi bor (Seewein) címkével ellátott borok számítottak a legjobb minőségűnek, amelyeket exportra szántak. A bor egykoron még fizetőszerszám is számított ezen a területen. Joseph Haydn zeneszerző bérének kifizetése például pénzzel és borral történt. Kismarton (Eisenstadt) és Ruszt (Rust) települések 1648-ban, illetve 1681-ben részben jelentős borszállítmányokkal fizettek a szabad királyi város rangért. Tartomány-szerte számos borászati egyesület borászati szövetséget hozott létre 1923-ban. Ugyanebben az évben tartományi borkóstolót tartottak Kismartonban, amelynek keretében külön vonatot szerveztek, hogy a Bécsi Vendéglátóipari Szövetkezet tagjait odaszállítsák. A borminőség javításának érdekében 1933-ban borászati iskolát hoztak létre Ruszton. Az oktatás során nagy figyelmet fordítottak a talaj helyes megmunkálására, valamint a trágyázásra. Hét mintapincészetet is berendeztek, ahol a szakemberek előadásokat tartottak a szüretelésről, a mustkészítésről, valamint az újbor kezeléséről. A hagyományos magyar szőlőtökek mellett újfajta soros és

lugasos szőlőket is telepítettek. A gépesítés bevezetésével az 1950-es években már 21.500 hektáron folyt a szőlőtermesztés, kétliteres (Doppler), valamint hét deciliteres kiszerezésben folyt az üveges borok értékesítése belföldön és külföldön egyaránt. A tartományra korábban egyértelműen a fehérborok voltak jellemzőek, azonban a fehér szőlőtökeirtás hatására jelenleg 58% a vörösbor aránya. A bortermelés kiemelkedő jelentőségű gazdasági tényezővé vált a tartományban, illetve nagyon komoly imázsnevelő szereppel rendelkezik belföldön és külföldön egyaránt. Manapság egyre több a jól csengő burgenlandi márkanév, amelyek hazai és nemzetközi vásárokon, valamint versenyeken is jól szerepelnek.

5. számú ábra: Burgenland 13.000 hektár termőterülettel Ausztria második legnagyobb bortermelő vidékének számít

Forrás: <https://leibundrebe.de/Wein/OEsterreich/Burgenland/>

5. Burgenland tartomány fennállása 100. évfordulójának megünneplése

Az osztrák parlament Burgenland tartomány fennállásának 100. évfordulója alkalmából fogadással egybekötött ünnepi megemlékezést szervezett 2021. október 19-én a Bécs belvárosában található Epstein palotában. Norbert Hofer, az osztrák parlament második, szabadságpárti alelnöke ünnepi beszédében kiemelte a burgenlandi népcsoportok békés, kölcsönös megértésen alapuló együttműködését.

Norbert Hofer parlamenti alelnök jubileumi, a burgenlandi származású, máig Burgenlandban, Pinkafeld településen élő politikus ünnepi beszédében kiemelte, hogy Burgenland tartomány mára öntudatos tartománnyá érett. Az 1995-ben felsőöri (Oberwart) romák ellen elkövetett merényletre utalva Hofer aláhúzta, hogy azóta sok minden változott,

a tartomány különböző népcsoportjai békében, és az egymás elfogadásának szellemében élnek egymással. Az egyes népcsoportok nem egymás mellett, hanem egymással összhangban élnek. Hofer hangsúlyozta, hogy a politikának nagyobb szerepet kell vállalnia az egyes népcsoportok kultúrájának megőrzésében és fenntartásában.

Hans Peter Doskozil, Burgenland szociáldemokrata tartományfőnöke szintén kiemelte, hogy büszke a népcsoportok példás együttműködésére. A politikai pártok részéről a burgenlandi szociáldemokraták képviseltették magukat a legnagyobb számban. Doskozil mellett jelen volt helyettese, Astrid Eisenkopf, Hans Niessl előző szocdem tartományfőnök és több képviselő is. A tartományfőnök egyúttal nemtetszésének adott hangot a szövetségi kormánnyal szemben, mivel Burgenland tartomány nem részesült szövetségi jubileumi támogatásban (Orovits, 2021). A politikus megítélése szerint ez egyértelmű sértés Burgenland tartomány számára, mivel a többi tartományt pénzádományban részesítették az ilyen kimagasló alkalmakkor. Karintia (Kärnten) tartomány például 4 millió EUR összegű támogatásban részesült az 1920. évi népszavazás 100. évfordulójának alkalmával, amikor a tartomány lakossága az Ausztriában maradás mellett szavazott. Doskozil nehezményezte továbbá, hogy a szövetségi kormány részéről az október 19-ei rendezvény volt az egyetlen, amelyen Burgenland tartomány 100. évfordulójáról megemlékeztek. Mindkét politikus felhívta a figyelmet a tartomány elmúlt 100 év alatti szembetűnő gazdasági fejlődésére. A Néppártot Niki Berlakovich parlamenti képviselő képviselte a rendezvényen. Fontos megjegyezni, hogy Magyarország és Ausztria nem tartott közös megemlékezést a „legfiatalabb” osztrák tartomány századik évfordulója alkalmából.

6. Megemlékezés a 25 éves burgenlandi kisebbségi iskolatörvényről

A bécsi magyar nagykövetség képviseletében 2019. október 17-én részt vettem a Kismartonban (Eisenstadt), a Tanárképző Főiskolán szervezett kulturális rendezvényen („Raum4Sprache&Kultur”), amelyen a 25 éves burgenlandi kisebbségi iskolatörvényről emlékeztek meg. A rendezvényen részt vettek a burgenlandi kisebbségek vezetői, valamint a karintiai (Kärnten) szlovén kisebbség korábbi vezetője. A következőkben tájékoztatást nyújtunk a kisebbségi nyelven is tanuló diákok, valamint a tanárok számáról.

A rendezvényen az érintett kisebbségek vezetői – Iris Zsótér, a Magyar Népcsoport Tanács korábbi elnök-helyettese, Martin Ivancsics, a Horvát

Népcsoport Tanács elnöke, valamint Emmerich Gärtner-Horváth a Roma Népcsoport Tanács elnöke – tartott rövid előadást. A rendezvényen részt vett dr. Hollós József, a Magyar Népcsoport Tanács korábbi elnöke is. Dr. Marjan Sturm, a karintiai szlovén kisebbség központi szövetségének korábbi elnöke a kistelepülésekről Klagenfurtba való elvándorlás asszimilációs veszélyeire hívta fel a figyelmet. Mindegyik kisebbség vezetője részéről elhangzott, hogy a gyerekek csupán 10 éves korukig részesülnek a kisebbségi nyelven történő oktatásban, holott lenne igény a felsőtagozatban és a szakiskolákban is a kisebbségi nyelv oktatására. Karin Vukman-Artner, a tartományi igazgatóság kisebbségi osztályvezetője Power Point prezentáció segítségével szemléltette a kisebbségi nyelvoktatás 2019. évi burgenlandi helyzetét.

2. számú táblázat: kisebbségi nyelven is tanulólok száma Burgenlandban 2019/20

Megnevezés	horvát tanulók száma	magyar tanulók száma	roma tanulók száma
alapiskola	2 044	1 495	12
gimnázium	316	178	0
BAfEP	28	79	0
szakiskolák és szakközépiskolák	147	22	0
Összesen:	2 535	1 774	12

Forrás: Karin Vukman-Artner, a Burgenland tartományi oktatási igazgatóság kisebbségi oktatásért felelős osztályvezetőjének Power Point prezentációja

3. számú táblázat: kisebbségi nyelven tanító tanárok száma Burgenlandban 2019/20

Megnevezés	horvát tanárok száma	magyar tanárok száma	roma tanárok száma
alapiskola	163	35	1
gimnázium, szak- és szakközépiskolák	20	11	0
Összesen:	183	46	1

Forrás: Karin Vukman-Artner, a Burgenland tartományi oktatási igazgatóság kisebbségi oktatásért felelős osztályvezetőjének Power Point prezentációja

4. számú táblázat: burgenlandi iskolák száma, ahol kisebbségi nyelv oktatása is folyik 2019/20

Megnevezés	összes iskola	horvát, magyar, roma nyelven is tanító iskolák száma	%-os arány
alapiskola	176	88	50
új középiskolák	45	23	51
gimnáziumok	11	6	54
szakiskolák és szakközépiskolák	19	9	47

Forrás: Karin Vukman-Artner, a Burgenland tartományi oktatási igazgatóság kisebbségi oktatásért felelős osztályvezetőjének Power Point prezentációja

5. számú táblázat: kisebbségi nyelven is tanuló tanulók részaránya 2019/20

Megnevezés	összes tanuló	horvát, magyar, roma nyelven is tanulók száma	%-os arány
alapiskola	10 679	2 962	28%
új középiskolák	7 371	589	8%
gimnáziumok	6 041	494	8%
szakiskolák és szakközépiskolák	7 955	276	3%

Forrás: Karin Vukman-Artner, a Burgenland tartományi oktatási igazgatóság kisebbségi oktatásért felelős osztályvezetőjének Power Point prezentációja

6. számú táblázat: kisebbségi nyelven is tanuló tanulók részaránya az 1995/96 és 2019/20 tanévben

Megnevezés	összes burgenlandi alapiskolában tanulók száma	horvát, magyar, roma nyelven is tanuló alapiskolások száma Burgenlandban	%-os arány
1995/96	22 841	1 882	8%
2019/20	18 234	3 551	19%

Forrás: Karin Vukman-Artner, a Burgenland tartományi oktatási igazgatóság kisebbségi oktatásért felelős osztályvezetőjének Power Point prezentációja

A táblázatból jól látható, hogy a vizsgált, 1995 és 2020 között eltelt 15 évben megkétszereződött azoknak a tanulóknak az aránya, akik kisebbségi nyelvet is tanulnak.

A 2023-2024-es tanévben 2.519 tanuló tanult horvát oktatási nyelven és 1.840 tanuló választotta a magyart oktatási nyelvként. A horvátul és magyarul tanuló diákok 4.379 főt tettek ki a 2023-24-es tanévben, amely 23%-os növekedésnek felel meg a 2019-20-as tanévhez képest. A kötelező alapiskolákban összesen 2.085 diák tanult horvátul és 1.548 diák magyarul. Az általános középiskolákban 248 diák tanult horvátul, 180 diák pedig magyarul. A burgenlandi szakközépiskolákban 165 diák tanult horvátul, míg 100 diák magyarul. A tanítóképzőben (BAFEP) 21 hallgató a horvát nyelvet, míg 12 hallgató a magyar nyelvet tanulta 2023-2024-es tanévben. A Kismartonban (Eisenstadt) található Burgenlandi Magán Pedagógiai Főiskola önálló intézettel rendelkezik a kisebbségi kéttannyelvű tanárképzés területén. Az oktatási programot regionális nyelvi képzés és kulturális projektek is kiegészítik a nyelvi örökség fenntartása érdekében (Rosenberger 2024). A felsőőri (Oberwart) szövetségi kéttannyelvű gimnázium különösen kiemelkedik oktatási kínálatával, ugyanis a német mint oktatási nyelv mellett a diákok a horvát és magyar nyelvet is felvehetik oktatási nyelvként egészen az érettségig. Ennek megfelelően a diákok kéttannyelvű oktatásban részesülnek földrajz, biológia, fizika, kémia, valamint történelem tantárgyakból. A felsőpulyai (Oberpullendorf) szövetségi humán és reálgimnázium szintén nagyban hozzájárul a horvát és magyar nyelvek burgenlandi megmaradásához. A gimnázium már 30 éve állandó elemként integrálja a horvát és magyar nyelvet a tanrendjébe. A gimnázium „Mi4Mi” innovatív programja lehetővé teszi a tanulók számára az első és második évfolyamon a horvát, a magyar, a roma, valamint a helyi dialektus, a „hianzisch” elsajátítását. A program célja a burgenlandi kulturális sokszínűség támogatása, a kulturaközi kompetenciák, valamint a saját identitás erősítése.

7. Az ausztriai magyarság aktuális ügyei, oktatási kérdések

Az ausztriai magyarság, ahogy a többi népcsoport is, 2021-től kezdve a megújult rendszernek köszönhetően a korábnál jelentősen magasabb támogatást kapott az osztrák Kancellári Hivaltól. A magyar népcsoport legfontosabb szervezetének, a Népcsoporttanácsnak a tisztújítására 2022. februárban kerül sor. Bár a törvényi feltételek a kisebbségi iskolatörvény révén Burgenlandban adottak lennének a magyar nyelvtanításhoz, mégis csökkent a magyarul tanulni akaró diákok száma.

Ausztriában hat őshonos népcsoportot tartanak nyilván. A magyar népcsoport Burgenlandban és Bécsben, a horvátok Burgenlandban, a cseh és a szlovák népcsoport Bécsben, a romák Burgenlandban és a szlovénok Karintiában élnek. Egy népcsoporthoz mint elismert őshonos kisebbséghez való tartozás feltétele az osztrák állampolgárságon és a népcsoport nyelvének használatán kívül az ausztriai születési hely is. Ennek megfelelően a magyar népcsoport a harmadik legnagyobb népcsoport a horvátok és a szlovénok után. Ausztriában a burgenlandi horvátok alkotják a legjelentősebb népcsoportot, harmincötezer burgenlandi horvátot tartanak számon napjainkban. A horvátok a 16. század során a török háborúk idején telepedtek le Nyugat-Magyarország területén. A burgenlandi magyar népcsoport száma négyezeröttszáz főt tesz ki. A burgenlandi roma népcsoport összlétszáma háromezer-háromezeröttszáz fő körül mozog, 1938 előtt még nyolcezeren éltek Burgenland tartományban (*Land Burgenland 2025*).

Az 1976. évi osztrák népcsoporttörvény szabályozza a fenti kisebbségek jogait és állami támogatását. A törvény 1992. évi módosítása – a burgenlandiak mellett – a bécsi, ill. a Bécs környéki magyarokat is őshonosként ismerte el. (A Bécsben élő magyarság értelemszerűen lényegesen heterogénebb, mint a burgenlandi, mert különböző bevándorlási vagy menekülthullámok eredményeként kerültek ide. Bécsben a magyarok jelenléte a középkorig visszavezethető, köszönhetően különböző családi köteleknek, illetve a Bécsben tanuló diákoknak. Az 1956-os forradalom után is több ezer magyar talált új hazát az osztrák fővárosban. Őket az osztrák törvények hivatalosan népcsoportként is elismerik, tehát identitásuk megőrzése érdekében jogosultak különböző központi támogatásokra.) (*Palágyi 2022*).

Az érvényes jogi szabályozás értelmében az őshonos népcsoportokat egy-egy Népcsoporttanács (Volksgruppenbeirat) képviseli. Ez a szervezet tanácsadói joggal rendelkezik: javaslatokat nyújthat be a kisebbségi magyarság helyzetének javítására. Feladata a kisebbségeknek jutó állami támogatások nagy részének elosztása is.

A Magyar Népcsoporttanács 16 főből áll. Közülük 8 fő képviseli a bécsi és alsó-ausztriai magyarokat, 8 fő pedig a burgenlandiakat. Más megközelítésben 8 tagot az ausztriai magyar kulturális egyesületek jelölnek, 4 főt a legnagyobb osztrák pártok (Osztrák Néppárt - ÖVP, Osztrák Szociáldemokrata Párt - SPÖ, Osztrák Szabadságpárt - FPÖ) delegál, 4 személyt pedig a katolikus és a protestáns egyházak küldenek a tanácsba. A tagok kinevezését a mindenkori osztrák kormány hagyja jóvá. 2022. augusztus 29-én, Bécsben, a Kancellária Hivatalban tartotta meg tisztújító közgyűlését a Magyar Népcsoporttanács. A 16 tagú tanács 10 szavazattal Somogyi Attilát választotta meg új elnökének, Király Andreát pedig a grémium új elnökhelyettesének (*Palágyi 2022*).

Az ausztriai magyarságnak két fontos gyűjtőszervezete van: az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége és az (abból kivált) 2013-ban alapított Ausztriai Magyar Szervezetek Kerekasztala. A két szervezet fogja össze az Ausztriában létező több mint félszáz kisebb-nagyobb magyar egyesületet. (Az egyesületek közül kb. 30 működik aktívan, érdemi tevékenységet közülük 17-18 szervezet folytat.)

Az ausztriai kisebbségek identitásmegőrzését az Osztrák Szövetségi Kancellári Hivatal évente komoly összeggel támogatja. A 25 évig változatlan keretet 2022-től kezdődően négy milliárd euróval megemelték, így az 7,9 millió euróra rúg (*Bundeskanzleramt 2023*).

Ausztriában a szlovén kisebbség kapja a legtöbb állami támogatást, évente 2.601.899 EUR összeget, amely a teljes, népcsoportoknak járó támogatásokon belül 34%-nak felel meg. A támogatás összegét illetően a horvát népcsoport áll a második helyen, 2.139.443 EUR összeget kapnak éves szinten (28%). A magyar népcsoport a támogatás összegét illetően a harmadik helyen áll (924.500 EUR – 12%). A cseh népcsoport negyedikként 762.825 EUR támogatást kap éves szinten (10%). A csehek követik a romák évi 760.090 EUR összegű támogatással (10%). A szlovák népcsoport a teljes éves támogatási összeg 2%-át kapta (180.775 EUR) 2023-ban (*Bundeskanzleramt 2023*).

7. sz. táblázat: A Szövetségi Kancellári Hivatal népcsoporttámogatásai 2023.

Népcsoport	támogatás a népcsoporttörvény alapján (%)	egyéb támogatás (%)	médiatámogatás (%)	kulturaközi támogatás (%)	a teljes támogatáson belüli megoszlás (%)
szlovének	32,47	39,5	33,29	39,03	33,73
horvátok	31,12	8,5	33,29	11,89	27,74
magyarok	11,99	9,88	11,47	15,25	11,99
csehek	11,97	3,02	9,16	0	9,89
romák	10,21	0	10,79	17,25	9,85
szlovákok	2,24	5,49	2	0	2,34

Forrás: Bericht über die Volksgruppenförderung des Bundeskanzleramtes (2023): Bundeskanzleramt Wien

Az ausztriai magyar szervezetek a keret emelését örömmel fogadták, az első év tapasztalatai alapján azonban az új rendszer bevezetése nem volt zökkenőmentes. A Magyar Népcsoport Tanács elnöke a Népcsoport tanács ülésén szóvá tette, hogy a támogatási keretet ugyan megemelték, és ez öröndetes, de az elosztás módja nem népességarányos. Mi magyarok a létszámunkhoz képest aránytalanul kevesebbet kapunk, mint a nagyobb lobby-erővel rendelkező horvátok és szlovének. A Kancellári Hivatal képviselői ígéretet tettek arra, hogy ezt orvosolják.

Az új pályázati rendszer első nagy és kézzelfogható eredménye a „**Rólunk.at**” honlap létrehozása. Az új médium a burgenlandi és bécsi magyarság egyesületeinek közös online fóruma, amelyet a Kancellári Hivatal finanszírozásával sikerült 2023. szeptemberének elején elindítani.

Az őshonos burgenlandi magyarság létszáma alapján négy településen (Oberpullendorf/Felsőpulya, Oberwart/Felsőőr, Unterwart/Alsóőr, Siget in der Wart/ Órsziget) van lehetőség a magyaroknak, mint kisebbségi nyelvnek a hivatalos használatára (Amtssprachenverordnung – Ungarisch).

Burgenland tartományban 1994 óta tartományi szintű kisebbségi iskolatörvény rendelkezik a kisebbségi nyelv kötelező oktatásáról, megteremtve annak intézményi feltételeit is. A közoktatásban biztosított az iskolarendszerű magyartanulás: minden évfolyamon van lehetőség kétnyelvű oktatásra a népiskolában, tehát a 6–10 éves korosztály számára. Aki nem ilyen iskolát választ, az szabadon választott tantárgyként vagy szakkör formájában tanulhat magyarul. A 10–14 éves korosztály

kötelező iskolájában, az ún. középiskolában egész Burgenland tartományban a magyar felvehető az angol után második élő idegen nyelvként is, de vannak olyan iskolák, amelyek szabadon választott tantárgyként vagy szakköri formában kínálják a magyartanulás lehetőségét. Felsőőrben 1992-től működik a Kétnyelvű Szövetségi Gimnázium, az egyetlen olyan két tannyelvű gimnázium (10–18 éves korig) Ausztriában, ahol a magyart két tannyelvű oktatás keretében érettségig lehet tanulni. Egy intézményen belül van egy német-magyar és egy német-horvát tagozat, ezért nem beszélhetünk kizárólagos magyar gimnáziumról.

Míg a 2008-2009-es tanévben 2566 gyermeket oktattak magyarra, a 2023/24-es tanév 1.840 fős magyar tanulói létszáma számottevő csökkentést mutat. A 2023/24 tanév adatai alapján Burgenland tartományban összesen 4.379 tanuló tanult kisebbségi nyelvet, 2.519 tanuló horvátul, míg 1.840 tanuló magyarul is tanult az államnyelv mellett. A négyosztályos általános iskolákban (Volksschulékban) 1.548 gyerek, a gimnázium alsótagozatában 180 diák, szakközépiskolákban 100 diák, míg, óvodapedagógus-képzőben 12 hallgató tanult magyarul (Rosenberger 2024).

Bécsben – javarészt a burgenlandihoz hasonló törvény hiányában – jóval kevesebb a lehetőség. Három éve indult el a Bunte Schule általános iskolában az első olyan kétnyelvű osztály, ahol az oktatás nyelve nem csak német, hanem magyar is, tehát nem idegen nyelvként tanulják a magyart. Mindazonáltal Bécsre inkább az a jellemző, hogy a magyar egyesületek szervezésében működő délutáni

iskolákban tanulhatják anyanyelvüket az itt élő magyar gyerekek, akiknek a száma meghaladja az ötszázat. Erre alapozva indokolt lenne egy jó színvonalú osztrák-magyar iskola a budapesti osztrák gimnáziumhoz hasonlóan.

Melléklet:

1. számú fénykép: Fertőboldogasszony (Frauenkirchen) Burgenland, Mária Mennybementele Bazilika

Forrás: saját felvétel 2019.10.26.

2. számú fénykép: Fertőboldogasszony (Frauenkirchen) Burgenland, Mária Mennybementele Bazilika

Forrás: saját felvétel 2019.10.26.

3. számú fénykép: A dunai svábok emlékműve Fertőboldogasszonyban (Frauenkirchen), a bazilika kertjét körbe vevő falon

Forrás: saját felvétel 2019.10.26.

4. számú fénykép: Féltoronyi (Halbturn) Harrach kastély

Forrás: saját felvétel 2019.10.26.

5. számú fénykép: Borostyánkői vár (Bernstein) Burgenlandban

Forrás: saját felvétel 2019.08.14.

6. számú fénykép: Borostyánkői vár (Bernstein), Almásy László (1895 – 1951) utazó, Afrika kutató, felfedező, pilóta, üzletember szülőhelye

Forrás: saját felvétel 2019.08.14.

7. számú fénykép: Borostyánkői vár (Bernstein) Burgenlandban, ebédlő

Forrás: saját felvétel 2019.08.14.

Felhasznált irodalom:

- Horváth Gyula 2017 A Kárpát-Medence Régiói 14, Burgenland, Jankó Ferenc – Tóth Imre: Bevezetés – Burgenland a történelmi, földrajzi és kutatási térben, 14.o. Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest
- Tóth Imre 2020 Két Anschluss között, Nyugat-Magyarország és Burgenland Wilsontól Hitlerig, 40.o., Kronosz Könyvkiadó, Pécs
- Murber Ibolya 2021 Nyugat-Magyarországtól Burgenlandig, 1918-1924., Határtörténetek az első világháború után, 33.o., Eötvös Lóránd Kutatói Hálózat, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, Budapest

Bundeskanzleramt Wien (2023): Bericht über die Volksgruppenförderung des Bundeskanzleramtes: <https://www.parlament.gv.at/gegenstand/XXVIII/III/113>

Walter Dujmovits 2021 Nach Amerika...! Der Exodus der Burgenländer, Academia Politik. Wirtschaft. Religion. Kultur. Glücksfall Burgenland Österreichs „jüngstes Kind“ wird 100, Österreichischer Cartellverband

Land Burgenland (2025): <https://www.burgenland.at/verwaltung/land-burgenland/die-volksgruppen-des-burgenlandes/> letöltés dátuma: 2025.09.10.

Österreichische Nationalbibliothek 2021 Burgenland, ein Bundesland wird 100, Geschichte in Geschichten <https://www.onb.ac.at/mehr/blogs/burgenland-ein-bundesland-wird-100>

Palágyi Zsófia 2022 Új elnököt választott a Magyar Népcsoporttanács, <https://volksgruppen.orf.at/magyarok/stories/3171284/>

Otto Prieler 2021 Rot-Gold Das Weinland Burgenland, Academia Politik. Wirtschaft. Religion. Kultur. Glücksfall Burgenland Österreichs „jüngstes Kind“ wird 100, Österreichischer Cartellverband

Victoria Rosenberger 2024 4.379 Schüler lernen Kroatisch und Ungarisch, MeinBezirk https://www.meinbezirk.at/burgenland/c-lokales/4379-schueler-lernen-kroatisch-und-ungarisch_a7008251

Hans Steinacher 1961 Zur Frage der Ödenburger Volksabstimmung (1921), Burgenländische Heimatblätter, Heft Nr. 4, herausgegeben vom Volksbildungswerk für das Burgenland in Verbindung mit dem Landesarchiv und Landesmuseum, Eisenstadt

Kocsis Károly: A népesség változó etnikai arculata az örvidék mai területén https://hungarian-geography.hu/konyvtar/kiadv/etnika/ethnicMAP/007_session_h.html

Thomas Orovits 2021 Blaue Bühne für rote Regierungsschelte, Kurier, <https://kurier.at/chronik/burgenland/blau-buehne-fuer-rote-regierungsschelte/401777307>

Dr. habil. Tóth Imre PhD 2021 Történelmi háttér, a szavazás utóélete <https://www.husegnapja.hu/hu/tortenelmi-hatter/a-szavazas-utoelete> letöltés dátuma: 2025.08.25.

Karin Vukman-Artner 2020 a Burgenland tartományi oktatási igazgatóság kisebbségi oktatásért felelős osztályvezetőjének power point prezentációja